

ელექტროენერგიით ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის არსებული მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები

ნ. ბერიძე , ი. ნაკაშიძე, ზ. გურიელიძე
ქუთაისი - 2010

საქართველოს ელექტროენერგეტიკულ სექტორში გრძელვადიანი პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანები

- საკუთარი ჰიდრორესურსებით ელექტროენერგიაზე ქვეყანაში არსებული მოთხოვნის სრული დაკმაყოფილება (ეტაპობრივად, ჯერ იმპორტის, შემდეგ კი თბოენერგიის ჩანაცვლება);
- ქვეყნის ენერგეტიკული კომპლექსის ეფექტიანად ჩაერთვა რეგიონში ენერგომატარებლების იმპორტ-ექსპორტისა და ტრანზიტის ოპერაციებში

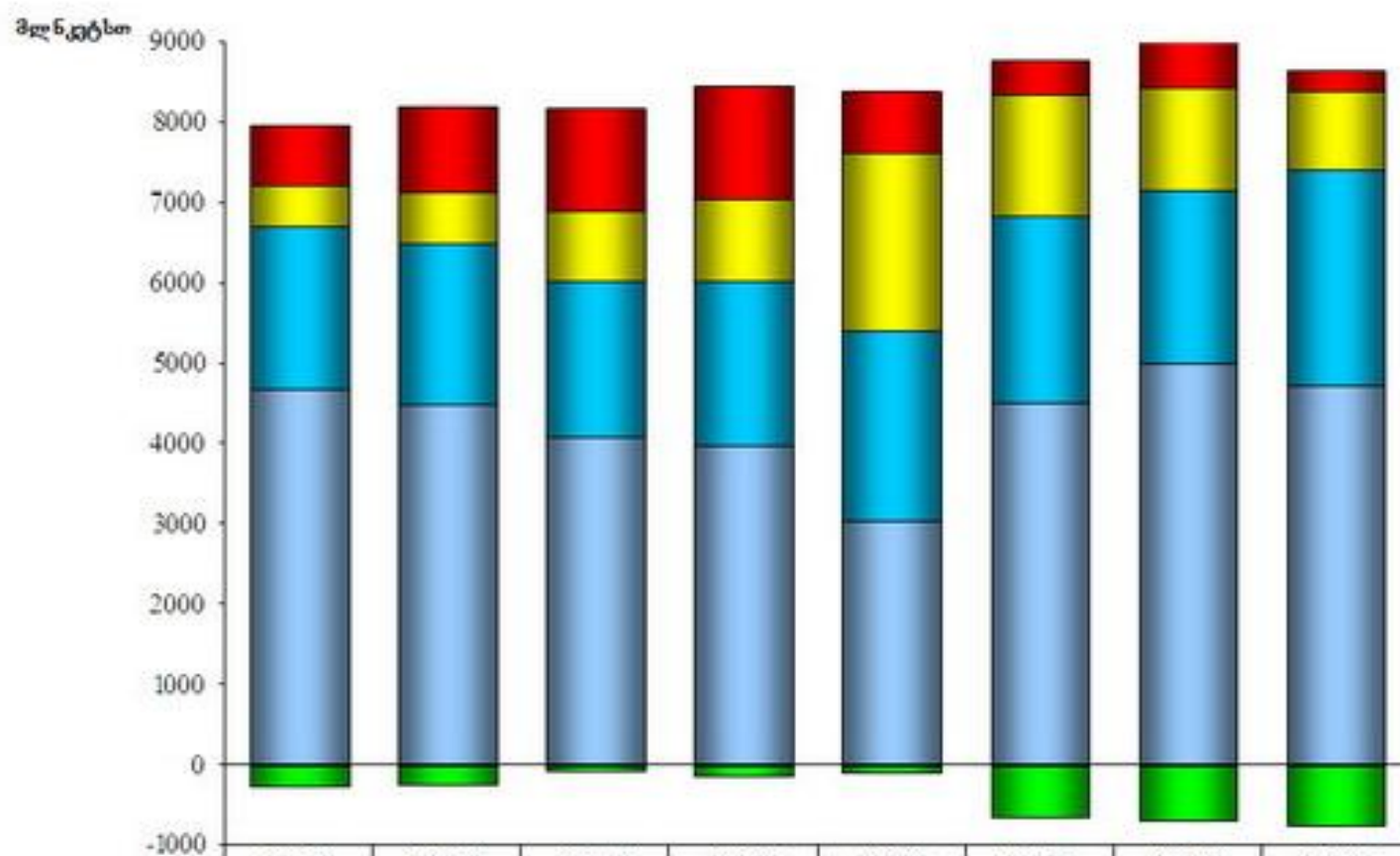
ელექტროენერგიით ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის განვითარების პოლიტიკით განსაზღვრული ღონისძიებები

- განხორციელდეს მეზობელი სახელმწიფოების ენერგეტიკულ სისტემებთან დამაკავშირებელი ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია ახალი ელექტროგადამცემი ხაზების, ქვესადგურების და მუდმივი დენის ჩანართების მშენებლობა;
- ორმხრივი და რეგიონული თანამშრომლობა, კერძოდ მეზობელი ქვეყნების ელექტროენერგეტიკული სისტემების ტექნიკურ ოპერატორებთან გრძელვადიანი თანამშრომლობა, სისტემის მდგრადობის, ჭარბი ელექტროენერგიის ექსპორტის და საჭიროების შემთხვევაში – იმპორტის უზრუნველსაყოფად, ასევე რეგიონული ბაზრის ჩამოყალიბებისათვის შესაბამისი საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზის ჰარმონიზაციის ინიცირება და განხორციელება.

ელექტროენერგიით ტრანსასაზღვრო გაჭრობის არსებული მდგომარეობა

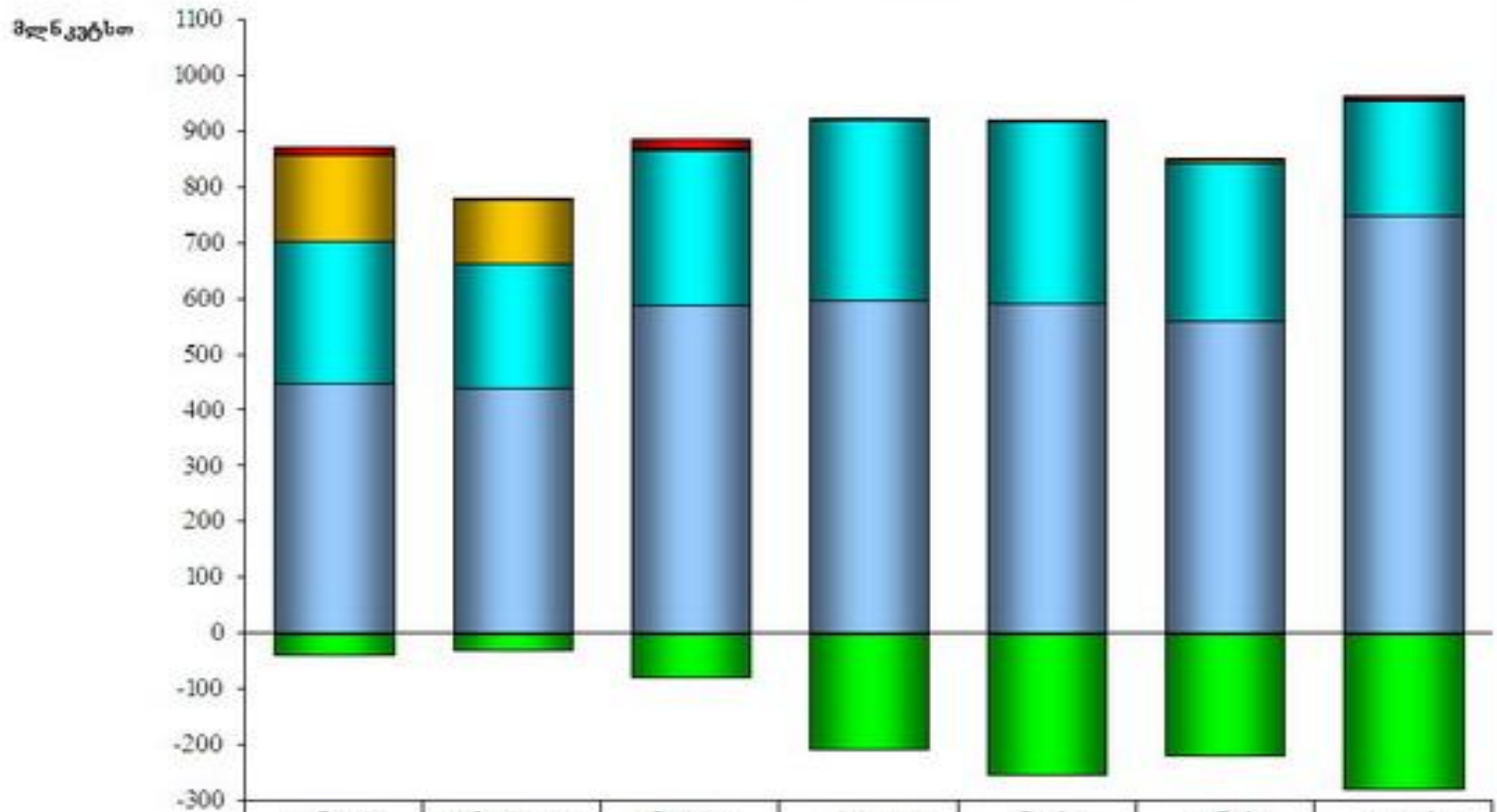
- ექსპორტის ძირითადი მიმართულება – თურქეთი (გაზაფხული-ზაფხულის ჰიდრორესურსების სიჭარბის პერიოდში)- მიმდინარე წელს გააქტიურდა რუსეთისა და სომხეთის მიმართულებაც;
- იმპორტი – რუსეთი, აზერბეიჯანი (შემოდგომა – ზამთრის პიკების დროს);
- ელექტროენერგიის ტრანზიტი არ ხორციელდება

ელექტროენერგიის ფაქტიური ბალანსი 2002-2009წწ

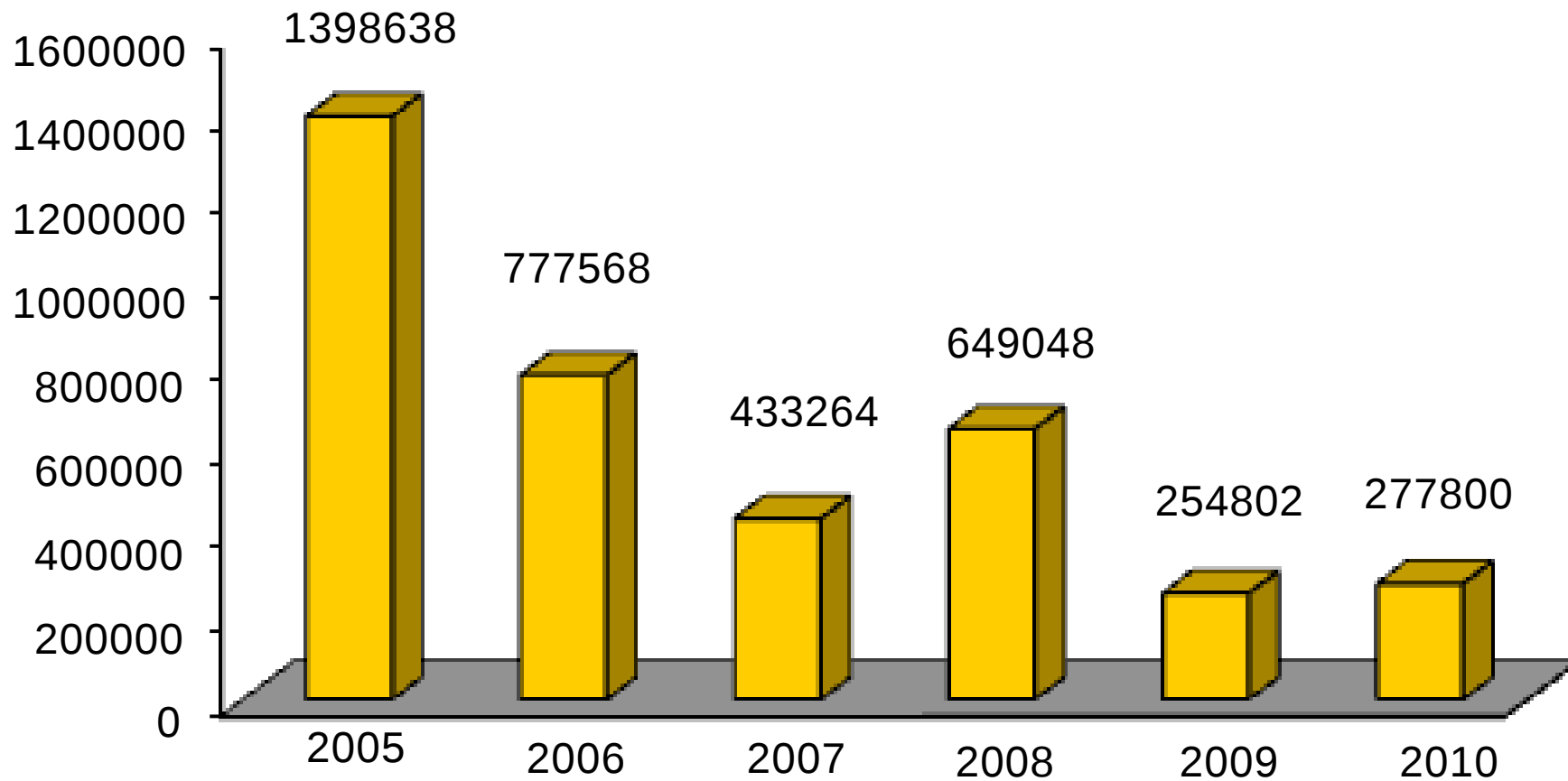
	2002წ	2003წ	2004წ	2005წ	2006წ	2007წ	2008წ	2009წ
გადასაცემი	-252	-236	-71	-122	-96	-634	-679	-749
საერთაშორისო სავაჭრო ბალანსი	740	1080	1288	1399	777	434	649	255
საშენობო-სადგურები	513	635	874	1031	2220	1515	1280	991
საგარეო სავაჭრო ბალანსი	2026	2007	1933	2047	2352	2322	2164	2674
გადასაცემი	4686	4490	4095	3983	3049	4510	4997	4737

ელექტროენერგიის ფაქტიური ბალანსი
2010წ იანვარ-ივლისის თვეში

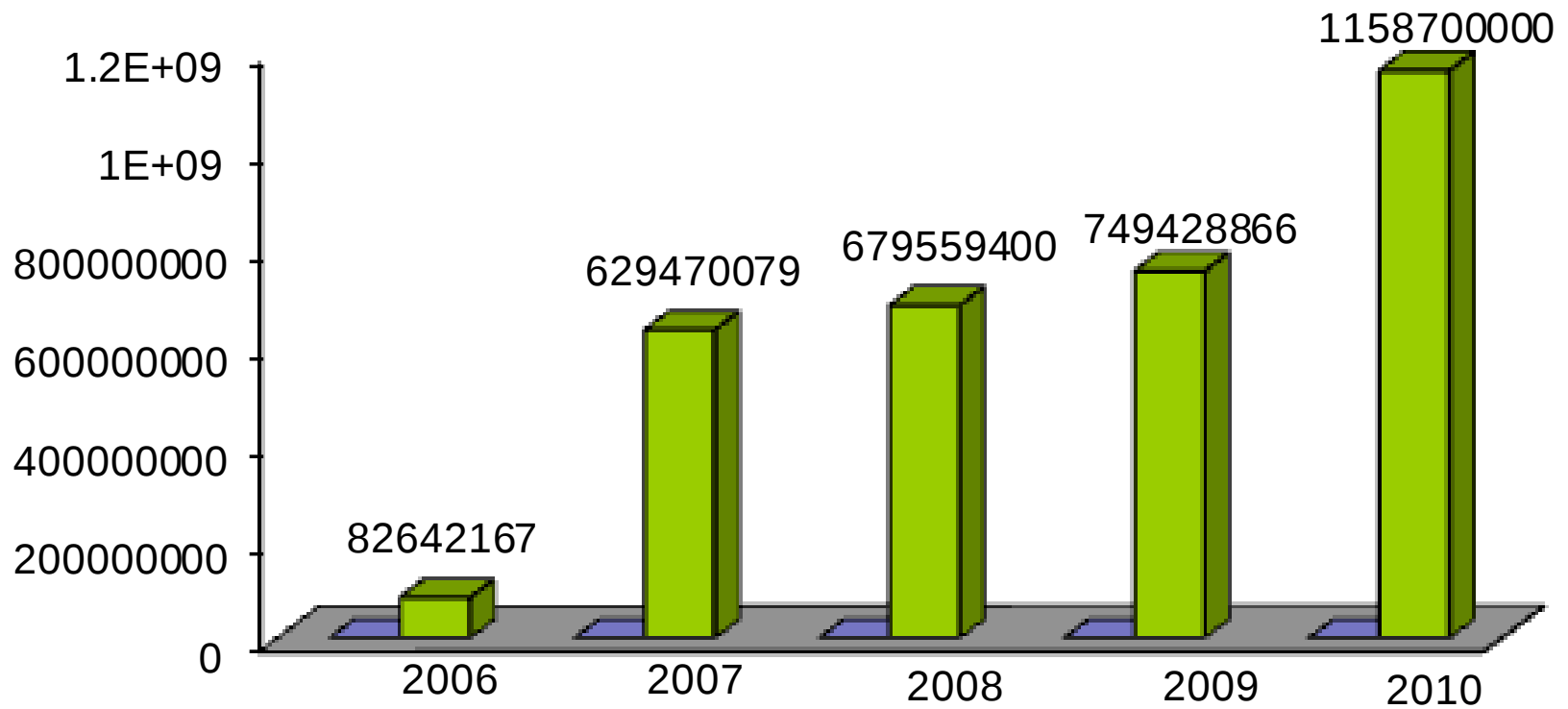

	იანვარი	თებერვალი	მარტი	აპრილი	მაისი	ივნისი	ივლისი
ექსპორტი	-36.6	-30.2	-77.2	-206.7	-252.2	-216.6	-278.8
იმპორტი	13.1	0.9	15.2	0	0.6	2.9	4.3
თბოსადგურები	153.9	118.1	1.5	1.9	0.1	4.1	1.6
სეზონური სადგურები	254.4	223.6	279.1	323.1	330.0	283.3	209.4
მარეგულირებელი სადგურები	449.8	439.6	589.8	597.8	591.3	561.1	748.0

ელექტროენერგიის იმპორტი 2005-2010 წწ. (ათ.კვტსთ)

ელექტროენერგიის ექსპორტი 2005-2010 წწ. (კვტ.სთ)

ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის მარეგულირებელი ჩარჩოები (1)

- რეგულირდება კანონით „ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ“ და „ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) ბაზრის წესებით;
- ელექტროენერგიის იმპორტისა და ექსპორტის განხორციელება შეუძლია ნებისმიერ პირს ელექტროენერგიის (სიმძლავრის) დამტკიცებული ბალანსის შესაბამისად და ფარგლებში;
- გადაცემისა და დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიატები ვალდებული არიან ელექტროენერგიის ტრანსასაზღვრო გადადინების დროს უზრუნველყონ იმპორტ-ექსპორტის ხელშეკრულებების შესრულება გადადინების სხვა სახეებთან შედარებით ქვეყნის შიგა რესურსების რაციონალურად და ეფექტიანად გამოყენების გათვალისწინებით;

ტრანსსასაზღვრო ვაჭრობის მარეგულირებელი ჩარჩოები (2)

- გადაცემის ლიცენზიატები უფლებამოსილი არიან, დისპეტჩერიზაციის ლიცენზიატთან შეთანხმებით და წინა პუნქტში აღნიშნული პრიორიტეტების გათვალისწინებით, თავისი შეხედულებისამებრ გამოიყენონ გამტარუნარიანობის რეზერვი საქართველოსა და მეზობელ ქვეყნებს შორის ელექტროენერგიის გადადინებისათვის;
- ელექტროენერგიის გაცვლის ხელშეკრულებებს ენიჭებათ უპირატესობა იმპორტ-ექსპორტის ხელშეკრულებებთან შედარებით თუ გაცვლისას იმპორტირებული ენერგიის მოცულობა არ იქნება ნაკლები ექსპორტირებული ენერგიის 80%-ზე;
- ელექტროენერგიის ექსპორტი სრულად დერეგულირებულია, ხოლო იმპორტზე კომისია ადგენს მხოლოდ ზღვრულ ტარიფს (ფორმულას);

ელექტროენერგიით ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის განვითარება

შავი ზღვის რეგიონული ინიციატივა ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის განვითარებისათვის (USAID-NARUC)

- იზრდება ინტერესი შავი ზღვის რეგიონში ელექტროენერგიით ვაჭრობის კუთხით ენერგიაზე მზარდი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად;
- მნიშვნელოვანია ელექტროენერგიის გადაცემის ინფრასტრუქტურის განვითარება ტრანსასაზღვრო გადადინების გასაზრდელად, მიწოდების დივერსიფიკაციისა და ენერგეტიკული უსაფრთხოების ამაღლებისათვის;
- ფოკუსირება ხდება რეგულირების სფეროში თანამშრომლობაზე;

ძირითადი მიზნები:

- შეიქმნას ინტერაქტიური პლატფორმა მონაწილე ქვეყნების მარეგულირებელი ორგანოებისათვის ინფორმაციის გაცვლის, რეგულირების სფეროსა და რეგიონალური და სუბრეგიონალური ბაზრების მოწინავე გამოცდილების გაზიარებისათვის;
- მარეგულირებელი ჩარჩოების ჰარმონიზაციისათვის შესაბამისი პროფესიონალური დისკუსიების ხელის შეწყობა;
- შავი ზღვის რეგიონში ელექტროენერგიით ვაჭრობის მდგრადი განვითარებისათვის სამართლებრივი, ნორმატიული და ტექნიკური სქემების განმტკიცება.

საქმიანობა:

- ტექნიკური ფორუმების მოწყობა ყველა მონაწილე ქვეყნებისათვის (საქართველო, სომხეთი, აზერბეიჯანი, მოლდავეთი, თურქეთი, უკრაინა) ელექტროენერგიის გადაცემის სისტემის რეგულირების და საზღვრების გადაკვეთით ელექტროენერგიით ვაჭრობის საკითხებზე;
- რეგიონალური პარტნიორობა რეგულირების საკითხებში შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნებსა და აშშ დამოუკიდებელ ოპერატორს შორის - MAISO;
- ორმხრივი პარტნიორობა რეგულირების საკითხებში:
საქართველო – კენტუკი; სომხეთი – აიოვა;
მოლდავეთი – მისსური; უკრაინა – ნიუ-იორკი.

საქართველოდან მეზობელ ენერგოსისტემებში სიმძლავრის გადადინების არსებული შესაძლებლობები

მეზობელი ენერგოსისტემა	სისტემათშორისი კავშირი		მაქს. გამტარუნარიანობა, მვტ	
	ე.გ.ხ. დასახელება	ნომინალური ძაბვა, კვ	ექსპორტზე	იმპორტზე
რუსეთი	კავკასიონი	500	600	600
	სალხინო	220	50	110
	ნაკადული	110	30	30
	დარიალი	110	40	25
	ჯავა	110	10	10
აზერბაიჯანი	გარდაბანი	330	320	320
სომხეთი	ალავერდი	220	150	170
	ლაღვარი	110	25	20
	ნინოწმინდა	110	20	20
თურქეთი	აჭარა	220	150	120

არსებული ჯამური გამტარუნარიანობა: ექსპორტი – 1395 მვტ; იმპორტი – 1425 მვტ

შავი ზღვის რეგიონის ქვეყნების ტრანსსასაზღვრო ელექტროგადამცემი ხაზები

შავი ზღვის 500/400 კვ-იანი გადამცემი სისტემის პროექტი

500/400კვ ეგხ-ის დანიშნულება

- საქართველოს გადაცემის სისტემის სტაბილურობის ზრდა;
- საქართველოს ენერგოუსაფრთხოების ხელშეწყობა ადგილობრივი ჰიდროენერგეტიკული რესურსების წარმოების წახალისების გზით;
- საქართველოდან ჭარბი ჰიდროელექტროენერგიის ექსპორტი მაღალფასიან ბაზრებზე;
- რუსეთიდან და აზერბაიჯანიდან ელექტროენერგიის ტრანზიტის შესაძლებლობა.

შავი ზღვის გადამცემი სისტემის ძირითადი კომპონენტები

- 400 კვ-იანი ეგხ-ის „მესხეთი“ მშენებლობა ახალციხიდან-თურქეთის საზღვრამდე (34 კმ);
- ქ/ს „გარდაბანი-500“-დან ახალციხემდე არსებული 500 კვ ეგხ-ს „ვარძია“ დასრულება (188კმ);
- ქ/ს „ზესტაფონი-500“-დან ახალციხემდე არსებული 500 კვ ეგხ-ს „ზეკარი“ მშენებლობის დასრულება (59კმ);
- 500/400/220 კვ ქ/ს ახალციხის მშენებლობა –მუდმივი დენის ჩანართის მოწყობით მის ტერიტორიაზე
- ხაზის გამტარუნარიანობა 800 მვა

ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და საქართველოს შორის დახმარების შესახებ ხელშეკრულება ენერგეტიკის ინფრასტრუქტურის განვითარებისათვის

- რატიფიცირებული იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ 2010 წლის 12 მარტს;
- გრანტის საგარეუდო მოცულობა შეადგენს 124 555 მილიონ აშშ დოლარს.
- გრანტის მიმღები მხარის მონაწილეობის თანხა არ უნდა იყოს 39 600 000 აშშ დოლარის ექვივალენტზე ნაკლები
- დახმარების პროგრამით გათვალისწინებული საქმიანობის დასრულების თარიღი სავარაოდოდ არის 2013 წლის 31 მარტი;

პროგრამა შედგება სამი კომპონენტისაგან:

- ჰიდროენერგეტიკაში ინვესტიციების ხელშეწყობა;
- ბუნებრივი გაზის გადამამუშავების გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა;
- ენერგიის გაუმჯობესებული გადამამუშავება ;

აშშ-ის მთავრობის მიერ უზრუნველყოფილი ენერგო ინფრასტრუქტურის კაპიტალური ინვესტიციები არ უნდა აისახოს ტარიფებში ;

პროგრამის მე-3 კომპონენტის მაჩვენებლებია :

- ენერგიის გადაცემის სისტემის გამტარუნარიანობა ;
- ელექტროენერგიის გამორთვების წლიური რაოდენობა ადმოსავლეთ-დასავლეთის ელექტროენერგიის სატრანზიტო ქსელის გაუმართაობის გამო ;
- გადაცემის სისტემაში ენერგიის წლიური დანაკარგები.

მე-3 კომპონენტში (33 მილიონი აშშ დოლარი) დასრულდება ელექტროენერგიის გადაცემის მნიშვნელოვანი ინფრასტრუქტურის მშენებლობა, რაც გაზრდის ელექტროენერგიის მიწოდების საიმედოობას, გაიზრდება ენერგოუსაფრთხოება და საქართველოში ელექტროენერგიის მიწოდებაში ფაქტობრივად აღმოიფხვრება შეფერხებები ;

- ელექტროენერგიით ტრანსსასაზღვრო ვაჭრობის თვალსაზრისით საქართველო პირველ რიგში მომხიბვლავია იმით რომ მას გააჩნია მდიდარი ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალი, რომლის მხოლოდ 20-25%- ათვისებული. პროგრამის პირველი კომპონენტის შესაბამისად 9.6 მილიონი დოლარი დაიხარჯება ჰიდროენერგეტიკაში ინვესტიციების მოზიდვის ხელშეწყობისათვის ტექნიკური, ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი კვლევების ჩატარების გზით. საგარეოდო უზრუნველყოფილი იქნება 70 მილიონი აშშ დოლარის მოზიდვა დაახლოებით 400 მკტ სიმძლავრის ახალი, სუფთა და ნახშირორჟანგისაგან თავისუფალი სიმძლავრეების შესაქმნელად.

განხორციელების პროცესში მყოფი პროექტები

No	პროექტის დასახელება	კომპანია	ქვეყანა	დადგენილი სიმაღლესი (მეტრი)	წლიური გამომუშავება (ტვტსთ)	საფარავლო ინჟინერია (აშშ დოლარი)	შემორჩენილი ხელშეკრულების თარიღი	შენიშვნების დაწვება	შენიშვნების დასრულება
	სულ			1,577	5,253	2,318,420,000			
1	ჭოროხი 1	Adjar Energy	თურქეთი	24	152	33,600,000	2008 თებერვალი 28 (ცვლილება 2009 წ.)	2012 იანვარი 01	2016 დეკემბერი 31
2	ჭოროხი 2	Adjar Energy	თურქეთი	24	152	33,600,000	2009 თებერვალი 28 (ცვლილება 2009 წ.)	2012 იანვარი 01	2016 დეკემბერი 31
3	ხელვაჩაური პეხი	Adjar Energy	თურქეთი	22.4	144.1	31,360,000	2010 თებერვალი 28 (ცვლილება 2009 წ.)	2012 იანვარი 01	2016 დეკემბერი 31
4	კირანთი პეხი	Adjar Energy	თურქეთი	14.4	96	20,160,000	2010 თებერვალი 28 (ცვლილება 2009 წ.)	2012 იანვარი 01	2016 დეკემბერი 31
5	ბახვი პეხი	Bakhti Hydro	ესტონეთი	6	35	9,700,000	2009 მაისი 14	2009 ივნისი 01	2011 ივნისი 01
6	მტკვარი პეხი	Levicius Energy and Infrastructure	საქართველო	43	200	65,000,000	2008 ნოემბერი 24	2009 დეკემბერი 01	2015 სექტემბერი 01
7	ხეღონი პეხი	Trans Electrica Ltd	ინდოეთი	730	1,300	700,000,000	2007 29 ივნისი (ცვლილება 2009 წ.)	2012 მარტი 30	2017 მარტი 30
8	არაგვი პეხი	Energo Aragvi	საქართველო	8	30	11,000,000	2007 სექტემბერი 4		"3 წელი"
9	ხობი პეხი 1	Georgian Investment Group	საქართველო	46.5	247	81,000,000	2009 სექტემბერი 15	2014 ნოემბერი 01	2017 ნოემბერი 01
10	ხობი პეხი 2	Georgian Investment Group	საქართველო	39.5	223	65,000,000	2009 სექტემბერი 15	2010 სექტემბერი 01	2014 აპრილი 01
11	ფარადანი პეხი	Georgian Urban Energy (Auctus Aqueduct Group)	თურქეთი	78	425	125,000,000	2007 მაისი 29	2009 ივლისი 24	2013 ივლისი 24
	ნამახვანის კასკადი	KEPCO-Nuroi-SK International	სამხრეთ კორეა- თურქეთი	450	1,677	1,000,000,000	2009 დეკემბერი 8	2011 მუ-2 ნახევარი	2017 მუ-2 ნახევარი
12	ნამახვანის კასკადი (ტეიში პეხი)	KEPCO-Nuroi-SK International	სამხრეთ კორეა- თურქეთი	100	403.5	250,000,000	2009 დეკემბერი 8	2011 მუ-2 ნახევარი	2017 მუ-2 ნახევარი
13	ნამახვანის კასკადი (ნამახვანის პეხი)	KEPCO-Nuroi-SK International	სამხრეთ კორეა- თურქეთი	250	928	500,000,000	2009 დეკემბერი 8	2011 მუ-2 ნახევარი	2017 მუ-2 ნახევარი
14	ნამახვანის კასკადი (ფონი პეხი)	KEPCO-Nuroi-SK International	სამხრეთ კორეა- თურქეთი	100	346	250,000,000	2009 დეკემბერი 8	2011 მუ-2 ნახევარი	2017 მუ-2 ნახევარი
15	დუხუნი პეხი 1	Rusmetall LLC	თურქეთი	10.8	66.07	18,178,218	2009 ივლისი 07	2015 მაისი 01	2019 დეკემბერი 01
16	დუხუნი პეხი 2	Rusmetall LLC	თურქეთი	12	73.98	20,198,020	2009 ივლისი 07	2010 ივლისი 01	2014 დეკემბერი 01
17	დუხუნი პეხი 3	Rusmetall LLC	თურქეთი	7.5	46.03	12,623,762	2009 ივლისი 07	2020 მაისი 01	2024 დეკემბერი 01
18	ეფორილა პეხი	Zotil Hydro	ჩეხეთი	5.2	22	11,611,630	2009 მაისი 28	2010 დეკემბერი 01	2015 დეკემბერი 01
19	ზოტი პეხი	Zotil Hydro	ჩეხეთი	36	144	80,388,330	2009 მაისი 28	2010 დეკემბერი 01	2015 დეკემბერი 01

საქართველოს მხარე თანახმაა (1):

- - უზრუნველყოს არსებულ ენერგოქსელზე დაშვება და მისი საკმარისი სიმძლავრე, რათა შესაძლებელი იყოს ახალი ჰიდროენერგეტიკული სიმძლავრეების მიერ გამომუშავებული ენერგიის პრიორიტეტული გატარება ამ ქსელში. მათ შორის ახალ 400 კვ-იან საექსპორტო ხაზში თურქეთის მიმართულებით, თუმცა სეზონური შეზღუდვებით (რათა უზრუნველყოფილი იქნას ქვეყანაში ზამთრის პერიოდში ენერგიაზე მოთხოვნილების დაკმაყოფილება).
- - შემოიღოს სამართლიანი და გამჭვირვალე მართვის წესები გადატვირთვის დროს თურქეთში ექსპორტისათვის გამოყენებული 400 კვ-იანი ხაზის ექსპლოატაციისას და გამოიკვლიოს და შექმნას ახალი საექსპორტო სიმძლავრე თურქეთში ელექტროენერგიის გასატანად.

საქართველოს მხარე თანახმაა (2):

- დროულად შეასრულოს საქართველოსა და თურქეთის დამაკავშირებელი 500 კვ-იანი ქსელის დაფინანსების, მშენებლობის, ექსპლოატაციისა და ტექნიკური მომსახურების ვალდებულება ;
- - გააგრძელოს სამართლიანი და გამჭვირვალე წესების და მარეგულირებელი ნორმების შემუშავება და დაცვა (მათ შორის ენერგეტიკის მეორადი კანონმდებლობა) ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად ;
- - გააგრძელოს საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის ავტონომიის ხელშეწყობა ;
- - გააგრძელებს რეფორმების განხორციელებას კერძო სექტორის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების და ინვესტიციების სტიმულირებაზე.

დაგეგმილი ღონისძიებებიდან ელექტროენერგიით ტრანსასაზღვრო ვაჭრობის განვითარების კუთხით ასევე საინტერესოა შემდეგი პროექტები :

- მაღალი ძაბვის ქვესადგურებში ძირითადი მოწყობილობების შეცვლა, ციფრული დაცვების ინსტალაცია ;
- 500 კვ-იანი გადამცემი ხაზის მშენებლობა აზერბაიჯანის მიმართულებით და შესაბამისი სამუშაოების ჩატარება გარდაბნის 500 კვ-იან ქვესადგურში ;
- 400 კვ –იანი მ.ძ. გადამცემი ხაზის მშენებლობა სასომხეთამდე და შესაბამისი სამუშაოების ჩატარება ქსნის 500 კვ-იან ქვესადგურში ;